

Зигмунд Фрейд народився 6 травня 1856 року в Фрейберзі, провінційному місті, в сім'ї дрібного торговця. Незабаром сімейство Фрейдів переїхало в Лейпціг, а потім до Відня. З.Фрейд ріс в сім'ї, в якій релігійні традиції і звичаї вже втратили силу. Його батько дотримувався ліберально-просвітницьких поглядів і, а твердженням домашніх, був "закінченим вільнодумцем". Ще до народження сина він перестав відвідувати синагогу, а згодом і зовсім відмовився від культових і побутових розпоряджень іудаїзму. Під впливом батька в хлопчикові рано прокинулася любов до книг і пристрасть до знань. Він отримав типову для вихідця з дрібнобуржуазної єврейської сім'ї освіту: приватна школа, гімназія, університет.

У гімназичні роки світогляд З.Фрейда формувався під впливом ідей раціоналізму і емпіризму(віра в прогрес, в рівність можливостей, в свободу особистості і т.д.)

Знайомство З.Фрейда з ідеями європейського раціоналізму і свободою думки вплинуло помітним чином на його розвиток. Він свято вірив у всемогутність людського розуму і кінцеву перемогу наукового світогляду. Релігія, навпаки, в його уявленні була головним джерелом людських помилок, ворогом освіти і прогресу.

Вирішальну роль у формуванні світогляду Фрейда зіграло вивчення природних наук. Фізика, хімія, біологія виявилися авангардними областями знання. Серед інтелігенції посилювався інтерес до наукової літератури, велику популярність придбали публічні лекції і демонстрації різних дослідів. У цих умовах інтереси юнака, що спочатку мріяв про кар'єру політичного діяча, придбали іншу спрямованість.

Ще в гімназії Фрейд познайомився з вченням Ч.Дарвіна, який уперше поставив біологію на цілком науковий ґрунт, встановивши змінність видів і спадкоємність між ними.

Знайомство з еволюційною теорією Дарвіна зробило справжній переворот в свідомості Фрейда, породивши його надії на небувалий прогрес в пізнанні світу.

Сімнадцятирічний Фрейд вирішив присвятити себе науці, він випробовував в той період "непереборну потребу розібратися в загадках навколишнього світу і по можливості зробити що-небудь для їх рішення". Але здійсненню честолюбних задумів юнака перешкождала державна політика Австро-Угорщини, що обмежувала сферу діяльності євреїв комерцією, юриспруденцією і медициною. Шлях в науку був закритий, і Фрейд був вимушений вибрати медицину, як область більш близьку до природознавства.

У 1873 році він поступив на медичний факультет Віденського університету і через 8 років отримав звання доктора медичних наук. Учбові заняття Фрейд суміщав з роботою в Інституті фізіології при Віденському університеті, керованим Ернстом Брюкке(1819-1892 рр.). Співпраця з цим видатним вченим істотно укріпила науковий, раціоналістичний склад мислення Фрейда. Під керівництвом Брюкке Фрейд здійснив декілька оригінальних досліджень, що сприяли оформленню матеріалістичної теорії нейронів.

Сама логіка наукового дослідження вела його на позиції матеріалізму. Він був переконаний, що органом психіки являється мозок, і психічні процеси існують в нерозривному зв'язку з фізіологічними, що світ матеріальних предметів існує незалежно від людської свідомості і наші знання про нього починаються із збудження органів почуттів. Революція, що відбувалася в природознавстві, вимагала світоглядного осмислення наукових відкриттів, і це дало новий поштовх інтересу Фрейда до філософії. У 1874-1875 рр. він прослухав цикл лекцій німецького філософа-ідеаліста

Ф.Брентано(1833-1917).Його вчення про психічні акти як направлених діях душі, його полеміка з англійським психіатром Г.Моделі з проблем несвідомого викликали живий інтерес у Фрейда.

Захоплення позитивістською філософією було досить поширеним явищем серед дослідників того часу і пояснювалося відомою близькістю позитивізму, тобто того його крила, яке сходило до природнонаукового матеріалізму. Вплив позитивізму на формування його поглядів істотно коректувався характером його наукових інтересів. Він не проявляв довіри до метафізики, протиставляючи їй світогляд, заснований на системі знань про світ. Він був переконаний в єдності і універсальності законів природи. Однак "матеріалізм" Фрейда носив обмежений характер, тобто був стихійним, неформленим. Ця неформленість, відсутність серйозної теоретико-пізнавальної підготовки, слабе знання діалектики, привели до того, що будучи матеріалістом "внизу", тобто в поясненні явищ природи, Фрейд залишався ідеалістом "вгорі", тобто при розв'язанні соціальних і гносеологічних проблем. Підкреслювалося "корінне розходження матеріалізму з усім широким рушенням позитивізму". Ідейна еволюція Фрейда цілком підтвердила це. Залишивши, півтора есятиріччя опісля, скальпель і мікроскоп, Фрейд, по суті розлучився з матеріалізмом, хоч він ніколи не зрікався від переконань молодості. Наступив момент, коли він приступає до самостійної наукової діяльності. Після 1881 р. Фрейд відкрив лікарський кабінет і зайнявся лікуванням психоневрозів. Вихований в дусі природньонаукового емпіризму, Фрейд вважав, що "тілесним органом" ментального життя є мозок і нервова система.

Наука про людську психіку стояла на порозі великих відкриттів. Але Фрейд не міг чекати. Його пацієнти потребували допомоги. Пристрасне бажання як можна швидше знайти новий терапевтичний засіб, ентузіазм, відчай Фрейд чудово видні в 1833р., коли він почав вивчати дію кокаїну на собі і своїх близьких. Але експерименти Фрейда нанесли серйозного збитку здоров'ю деяких його випробуваних. У медичних колах Відня за Фрейдом закріпилася репутація авантюриста.

У 1879р. був створений перший в світі Інститут психології. Фрейд зайнявся науковою роботою і шукав таємничу причину неврозів майже півтора десятиріччя. У 1885 м., пройшовши по конкурсу на місце приват-доцента неврології, Фрейд отримав можливість їхати на стажування в Париж у всесвітньо відому клініку "Сальпетрієр". У ту пору клініку очолював Жан Мартен Шарко (1825-1893), на думку якого причини функціональних психічних розладів потрібно шукати не в анатомії, а в психології. Ця думка глибоко запала в свідомість Фрейда. Через декілька років, продовжуючи без особливого успіху випробовувати різні фармакологічні і фізіотерапевтичні кошти лікування хворих, Фрейд натрапив на книгу, учня Шарко - лікарі І.Бернгейма (1837-1919) "Навіювання і його застосування як терапія", в якій описувалися результати лікування невротиків методом гіпнотичного навіювання.

У 1889 м. Фрейд їде в Нансі. Метод гіпнозу справив на Фрейда велике враження. У ряді випадків гіпнотичне навіювання вело до повного зникнення у хворих істеричних симптомів. Особливо уразив його експеримент з пацієнткою, якій в стані гіпнотичного сну було наказано по пробудженні розкрити парасольку, що стояла в кутку, що вона і зробила. На питання експериментатора, навіщо вона розкриває в приміщенні парасольку, вона сказала, що хотіла пересвідчитися, чи її це парасолька. Факт гіпнотичного навіювання повністю випав з її пам'яті, і лише шляхом наполегливих

розпитувань експериментатору вдалося примусити жінку пригадати істинну причину свого вчинку. Здійснення дії, про істинну причину якого людина не підозрює, наштовхнула Фрейда на думку, що робота мозку не завжди усвідомлюється, що в основі поведінки людей можуть лежати несвідомі мотиви, що за допомогою ряду прийомів їх можна виявити. Фрейд повернувся до Відня окрилений.

Однак незабаром він пересвідчився, що лікування гіпнозом дає нестійкий ефект і лише утрудняє розуміння природи нервово-психічних захворювань.

На основі іншого випадку, коли молода жінка, що страждала розладом мислення і мови, нервовим кашлем і паралічем, за допомогою гіпнозу відтворювала спогади(з хворобою і смертю батька), хворобливі симптоми зникли. Фрейд зробив висновок, що хворобливий симптом є замінником подпвленного імпульсу і що ним відкритий новий метод лікування істерії(катарсичний). Фрейд робить висновок про "енергетичну теорію", по якій організм має в своєму розпорядженні постійну кількість психічної енергії. Якщо ця енергія своєчасно і безперешкодно не реалізовується, якщо вона затримується або придушується, то виникає еквівалентний по силі патологічний симптом. Ця робота підводила підсумок багаторічному шуканню Фрейда. У цій роботі був висловлений ряд міркувань(про необхідність відмінності свідомих і несвідомих душевних актів, про важливу регулюючу роль емоцій), встановлених надалі в основу психоаналітичної теорії Фрейда. У процесі вивчення Фрейд уперше зіткнувся з проблемою несвідомого.

Намагаючись розкрити механізми виникнення неврозовон звернув увагу на патогенні наслідки незадоволених потягів і неотреагированих конфліктних емоцій. Ця чужорідна, розриваюча єдність свідомість афекти були сприйняті Фрейдом як перше і головне свідчення існування безсвідомого. Оскільки ж їх вмістом в більшості випадків виявлялося для хворого щось неприємне, ганебне, з точки зору соціальних і етичних норм неприйнятне, Фрейд передбачив, що несвідомий характер цих активно конфліктує психічних сил зумовлений особливим захисним механізмом, що отримав назву "витіснення". По мірі розвитку психоаналізу, уявлення Фрейда про несвідоме уточнювалися і ускладнювалися. Фрейд починає будувати свою науку про несвідому психічну діяльність. Згідно з якою, невроз є захисною реакцією психіки на травмуючу ідею, яка виганяється зі свідомості. Подальший розвиток перебував у висуненні Фрейдом гіпотези про виняткову роль сексуальності в етіології неврозів, потім пішли відмова від гіпнозів і заміна їх методом вільних асоціацій і тлумаченням сновидінь, висунення вчення про несвідоме.

По мірі того, як психоаналіз з методу пояснення і лікування неврозів перетворювався в науку про несвідомі психічні процеси, в ньому все більше місце стали займати проблеми особистості. Фрейд досліджував всю гамму "схильностей, захоплень, мотивів і намірів індивіда". Фрейд запропонував нову структурну модель психіки.

Психоаналіз Зигмунда Фрейда.

Творчу еволюцію Фрейда, коли він остаточно встав на шлях розробки психоаналізу, можна розділити на три періоди:

ранній період (1895-1905)

період 1-ої психоаналітичної системи(1905-20)

період 2-ої психоаналітичної системи(1920-39)

Основними теоретичними досягненнями раннього періоду були концепція психоаналізу і вчення про психічний апарат, що базується на ідеї несвідомого. Психічний апарат Фрейд розглядав в 2х аспектах-топографічному і динамічному. При топографічному підході в психіці виділяють три області - свідомість, допізнаване і несвідоме.

Несвідоме являє собою ту частину психіки, де зосереджені несвідомі бажання. У широкому значенні це сукупність психічних процесів, операцій і станів, не представлених в свідомості суб'єкта. Згідно з концепцією несвідомого, необхідні ідеї можуть вступати між собою в конфлікт, причому більш слабкі витісняються з свідомості, але продовжують на нього впливати, не втрачаючи динамічних властивостей. Від свідомості вікно у зовнішній світ - несвідоме відгородене областю допізнаваного.

Допізнаване - це розумне Я людина, пам'ять, мислення. Область свідомості Фрейд зв'язував в основному зі сприйняттям зовнішнього світу.

Джерелом психічної динаміки є бажання несвідомого, прагнучі до розрядки у вигляді дії.

Для цього ним треба попасти в свідомість, керуючу реалізацією актів поведінки. Це можливе лише при посередництві допізнаваного, яке здійснює цензуру бажань несвідомого. Пізніше Фрейд уточнив, що психічна діяльність несвідомого підкоряється принципу задоволення, а психічна діяльність допізнаваного підкоряється принципу реальності. Сполучаючись з реальністю зовнішнього світу, допізнаване витісняє зворотню в несвідоме неприйнятні бажання і ідеї (сексуальні, егоїстичні, асоціальні), чинить опір їх спробам проникнути в свідомість. Зберігаючи активність нерозряджені бажання знаходять "обхідні шляхи" проникнення в свідомість, маскуючись і обманюючи "цензуру". До числа таких шляхів відносяться сновидіння (Фрейд назвав їх "королівською дорогою" в несвідоме), марення, випадкові помилкові дії, жарти і обмовки, а також симптоми психічної патології. Природа цих феноменів однакова; вони виступають як компроміс, що служить задоволенню бажань і цензурних вимог допізнаваного.

Концептуальне ядро теорії Фрейда, що склалося в ранній період, стало основою першої психоаналітичної системи. Іншим її каменем з'явилося вчення про ЛІБІДО і дитячої сексуальності. У зв'язку з вченням про ЛІБІДО повчає подальший розвиток, енергетичний підхід, що намітився в ранній період, до психіки. Психічна енергія з 90-х років була інтерпретована Фрейдом як енергія ЛІБІДО. Фрейд описав способи перетворення ЛІБІДО.

Інстинктивний імпульс може бути або розряджений в дії, або не розрядженим витіснений зворотню в несвідоме, або позбавлений своєї енергії під дією реактивних освіт (сором, мораль).

З точки зору вчення про ЛІБІДО процес психічного розвитку людини є в своїй суті процес перетворень його сексуального інстинкту.

Після першої світової війни критика примусила Фрейда переглянути структуру інстинктів.

Він вводить нову дуалістичну схему, де діючі в психіці інстинктивні імпульси трактуються як вияв двох космічних "первинних позивів" - Життя і Смерті.

У роботі "Я і Воно" (1923 м.) Фрейд розгортає структурну концепцію психіки, що виводить всю психічну динаміку зі взаємодії трьох інстанцій - Я, Воно, Зверх-Я.

Несвідоме Воно - це за Фрейдом, "кип'ячий казан інстинктів".

Задачею Я є таке задоволення імпульсів Воно, яке не йшло б врозріз з вимогами соціальної реальності. За дотриманням цих вимог стежить Зверх-Я. Даними теоретичними нововведеннями перша психоаналітична система була перетворена у

другу. Вчення Фрейда, не будучи суворо філософським, має значний світоглядний потенціал. Він пов'язаний передусім зі специфічним осмисленням Фрейда людини і культури. У основі його лежало переконання Фрейда в антагонізмі природного початку в людині, сексуальних і агресивних імпульсів і культури.

Культура, за Фрейдом, заснована на відмові від задоволення бажань несвідомого і існує за рахунок енергії ЛІБІДО.

У роботі "незадоволення в культурі"(1930) Фрейд приходять до висновку, що прогрес культури веде до зменшення людського щастя і посилення почуття провини через зростаюче обмеження реалізації природних бажань. При поясненні походження і суті інстинктів і культури Фрейд виходив з переконаності в подібності індивідуальних і колективних психологічних закономірностей, а також в подібності формування нормальних і патологічних явищ психіки. Це дозволило йому, убачивши схожість між симптомами неврозу нав'язливість і релігійними обрядами, оголосити релігію "колективним неврозом", наявність в психіці у людини типових форм реагування (Єдипів комплекс і комплекс Електри).

Єдипів комплекс - це сукупність психічних процесів, які згідно з психоаналізом, формуються у хлопчиків внаслідок витіснення в ранньому дитинстві потягу до матері і відповідно ворожості до батька (як до суперника). Термін зобов'язаний своїм походженням древньогрецькому міфу, в якому говориться про трагічну долю Едіпа, який, одружившись на вдові убитого ним царя Фів, несподівано дізнався, що він був його батьком.

Література

Бичко І.Ф., Філософія. Курс лекцій: Навчальний посібник. Київ-1993.

Заїченко Г.А., Філософія. Київ-1995.

Фролов І.Т., Араб-Оглы Э.А., Введение в философию. Москва-1989.